

Europol – postlisabonská úprava

1. Vznik Europolu

V evropském regionu existuje několik bezpečnostních iniciativ, které jsou zaměřeny na zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti. Účelem výkladu tohoto článku je poukázat na hlavní funkce činnosti Europolu a zmínit právní stránku a nejnovější aspekty vyplývající z nové unijní úpravy podle Lisabonské smlouvy.¹

Založení Europolu – Evropského policejního úřadu (*European Police Office – Europol*) bylo odpovědí na internacionalizaci kriminálních organizací propojených mezinárodně hlavně mezi Jižní Amerikou, Evropou a Asií, fungujících na dlouhodoběji časové bázi. Součástí celkové globalizace zločinu je i přeshraniční organizovaný zločin v rámci Evropské unie („EU“ nebo „Unie“), k jehož potírání přijala Unie řadu účinných právních i politických nástrojů.

O založení Europolu bylo rozhodnuto Maastrichtskou smlouvou o EU z roku 1993 (ex-článek K.1/9). Svoji zpočátku jen omezenou činnost zahájil Europol v lednu 1994 na prozatímním základě jako Protidrogová jednotka Europolu (*Europol Drugs Unit – „EDU“*).² Původní činnost EDU spočívala v boji proti trestné činnosti na úseku drog. Postupně se rozšiřovala jeho kompetence o další důležité oblasti trestné činnosti tak, aby přechod na plnou činnost Europolu byl kontinuální a bezproblémový. EDU nevyvíjela operativní aktivity a její činnost byla ukončena *via facti* vstupem původní Úmluvy o Europolu v platnost v roce 1998.³

Hlavním současným trendem v boji s přeshraničním zločinem je co nejužší propojení policejních a justičních možností v tom smyslu, aby poznatky a výsledky činnosti policejní mohly být účinně využity jako důkazní prostředky při soudním řízení, a sloužily tak k usvědčení pachatelů. Na plnění tohoto úkolu jsou zaměřeny i některé aktivity Europolu, a to jak na bázi vlastní činnosti, tak i spolupráce v rámci Eurojustu, společných vyšetřovacích týmů, resp. při realizaci Úmluvy EU o spolupráci ve věcech trestních. Nový a účinný nástroj představuje tzv. Průmská smlouva⁴ a její aplikace do právního rámce Unie.⁵

Europol vznikl s cílem vytvořit v rámci EU instituci, která by umožnila donucovacím složkám členských států rychlou a co nejucelenější spolupráci zejména v oblasti boje s přeshraničním organizovaným zločinem. Smyslem činnosti Europolu bylo zvýšit efektivnost a zlepšit kvalitu policejní spolupráci členských států, a to především při prevenci a potírání terorismu, pašování drog a dalších závažných forem mezinárodní (přeshraniční) organizované kriminality.

¹ Podrobněji viz PIKNA, B. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. 2.doplněné vydání. Praha : Linde Praha, 2010, s. 216 – 222.

² Společná akce ze dne 10. března 1995 přijatá Radou na základě článku K. 3 Smlouvy o Evropské unii týkající se Protidrogové jednotky Europolu (95/73/JHA (495X0073)).

³ Viz Úmluva založená na článku K. 3 Smlouvy o založení Evropské unie o zřízení Evropského policejního úřadu (Úmluva o Europolu) (Úřední věstník EU C 316, 27. 11. 1995). Tato původní úmluva pozměněná třemi protokoly byla nahrazena rozhodnutím Rady ze dne 6. dubna 2009 o zřízení Evropského policejního úřadu (Europol) (2009/371/SVV) s účinností od 1. ledna 2010.

⁴ Smlouva mezi Belgickým královstvím, Spolkovou republikou Německo, Španělským královstvím, Francouzskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím a Rakouskou republikou o prohloubení přeshraniční spolupráce, zejména za účelem potírání terorismu, přeshraniční kriminality a nedovolené migrace (tzv. Průmská smlouva), uzavřená v Průmu dne 27. května 2005 (Dokument Rady č. 10900/05). Dále viz rozhodnutí Rady 2008/615/SVV ze dne 23. června 2008 o posílení přeshraniční spolupráce, zejména v boji proti terorismu a přeshraniční trestné činnosti (Úřední věstník EU L 210, 6. 8. 2008).

⁵ Blíže viz NEMÉTHOVÁ, Z. Implementácia Průmského rozhodnutia. *Policajná teória a prax*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2010, roč. XVIII., č. 3, s. 148-152.

Původní Úmluva o Europolu byla podepsána v červenci 1995 a vstoupila v platnost 1. října 1998. Poté co proběhla celá řada nezbytných právních kroků, které s úmluvou souvisely, zahájil Europol 1. července 1999 svoji činnost v plném rozsahu. Sídlem Europolu je nizozemský Haag.⁶

Významný mezník pro činnost Europolu představoval vstup Amsterodamské smlouvy o EU v platnost v roce 1999. Amsterodamská smlouva měnila spolupráci v oblastech justice a vnitřních věcí tím, že vyhláší cíl vybudovat prostor svobody, bezpečnosti a práva, při jehož realizaci byla Europolu přisouzena jedna z rozhodujících úloh. Europol měl nyní nejen informace evidovat, ale i zpracovávat a využívat pro účely policejně operativní a vyšetřování a přiznávala se mu explicitně ústřední úloha v oblasti policejní spolupráce.

Původně byl Europol chápán jako instituce Unie založená pro výměnu policejních informací. Amsterodamská smlouva však zásadním způsobem změnila celkové pojetí práce Europolu v tom smyslu, že:

- doplnila jeho poslání o posílení atributu operativního šetření a policejního vyšetřování,
- hlavně za využití možností společných (vyšetřovacích) týmů.⁷

Zvláštního významu a poslání se dostalo Europolu po teroristických útocích v USA z 11. září 2001, jak vyplývá z příslušných dokumentů Evropské rady přijatých k boji proti mezinárodnímu terorismu. Bezprostředně po útocích přijala Evropská rada dokument s Akčním plánem boje proti terorismu, ve kterém se mj. usnesla, že boj proti terorismu bude, více než předtím, prvořadým cílem Unie.⁸

Na následném zasedání Evropské rady v Gentu bylo rozhodnuto, že v zájmu dosažení cílů Akčního plánu proti terorismu je třeba naplnit co nejdříve těsnější součinnost operativních služeb a dalších orgánů s odpovědností za boj proti terorismu – Europolu, Eurojustu, zpravodajských služeb, policejních a soudních orgánů.⁹

Evropská rada rovněž vyzvala Radu pro justici a vnitřní věci, aby v Evropě identifikovala pravděpodobné teroristy a organizace, které je podporují, aby bylo možno sestavit společný seznam teroristickým organizací. Za tímto účelem rozhodla zřídit společné vyšetřovací týmy, přičemž v rámci Europolu byl dočasně vytvořen specializovaný protiteroristický tým pro spolupráci s protějšky v USA.

Tato opatření zahrnují posílení policejní a justiční spolupráce v trestních věcech s tím, že Europolu bylo potvrzeno stěžejní postavení v systému evropské bezpečnosti.

2. Postlisabonská úprava

Důležitosti postavení a role Europolu pro bezpečnost EU potvrzuje též zásadní koncepční postlisabonský dokument pro unijní oblast prostoru svobody, bezpečnosti a práva označovaný jako Stockholmský program.¹⁰ Europol se má stát centrem pro výměnu informací mezi donucovacími orgány členských států, poskytovatelem služeb a platformou pro služby v oblasti vymáhání práva. Členské státy by měly co nejvíce využívat společné vyšetřovací týmy. Europol a Eurojust mají i nadále posilovat svou spolupráci a Europol by

⁶ Europol byl původně založen jako „neoperativní“ nástroj spolupráce mezi členskými státy Unie. Základní náplní měla být hlavně práce s informacemi a provádění analytické činnosti s cílem zvýšit efektivitu a zkvalitnit vzájemnou spolupráci. Roli a postavení Europolu následně posílila Amsterodamská smlouva a dokumenty politického charakteru tzv. tamperské dokumenty a Haagský program.

⁷ Blíže k oblasti policejní spolupráce a její genezi srov. *Policie ČR. Policejní spolupráce. [online]. [cit. 15.02.2010]. Dostupné na www: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/eunie/policejni.html>>*

⁸ Závěry a Akční plán mimořádného zasedání Evropské rady konečného 21. září 2001 v Bruselu.

⁹ Zasedání Evropské rady konané ve dnech 19. – 21. října 2001 v Gentu.

¹⁰ Stockholmský program – otevřená a bezpečná Evropa, která slouží svým občanům a chrání je. Úřední věstník EU C 115, 04/05/2010, s. 1-38 (bod 4.3.1). Pro představu – Europol je zmiňován ve Stockholmském programu celkem 21x.

měl také více spolupracovat s policejními misemi v rámci evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOB). Za účelem vytváření součinnosti a zamezení dublování (zdvojování) úsilí má být také posílena spolupráce s Interpolem. Kromě jiných zadání bude připraven návrh rozhodnutí o způsobech spolupráce včetně výměny informací mezi agenturami EU, zejména Europol, Eurojustem a Frontexem.

Evropská rada vyzývá ve Stockholmském programu Radu a Evropskou komisi („Komise“), aby posílily vnitřní koordinaci s cílem dosáhnout větší soudružnosti mezi vnějšími a vnitřními složkami činnosti související s prostorem svobody, bezpečnosti a práva. To vyplývá z prosazování stěžejní zásady, že vnitřní a vnější bezpečnost jsou neoddělitelné. Zvýšit součinnost je třeba i mezi agenturami EU, mezi něž patří Europol, Eurojust, Frotex či CEPOL. Předpokládá se, že Europol bude hrát roli evropského střediska informací též při potírání počítačové kriminality.

Významná funkce je přisuzována Europolu také v dalších unijních dokumentech politického významu, jako je Akční program provádění Stockholmského programu nebo Strategie vnitřní bezpečnosti EU.¹¹

Problematika policejní, jakož i justiční spolupráce ve věcech trestních věcně spadala původně do (pouhé) mezivládní oblasti označované jako tzv. třetí pilíř. Lisabonská smlouva, ve které je činnost Europolu zařazena do oblasti policejní spolupráce v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a práva ve Smlouvě o fungování EU („SFEU“). Přitom je třeba vidět, že poslání Europolu či právní charakter jeho činnosti se zásadnějším způsobem nemění.

Lisabonská smlouva umožňuje rozšířit pravomoci Europolu nad rámec dosavadní koordinační funkce a podpůrné role, neboť jeho úkoly mohou zahrnovat „koordinaci, organizaci a provádění vyšetřování a operativních akcí, vedených společně s příslušnými orgány členských států nebo v rámci společných vyšetřovacích týmů, případně ve spojení s Eurojustem“ (článek 88 odst. 2 písm. b/ SFEU). Zástupci Europolu, Eurojustu a Frontexu se také budou účastnit podle potřeby jako pozorovatelé jednání Stálého výboru pro operativní spolupráci v oblasti vnitřní bezpečnosti (COSI).¹²

Posláním Europolu podle Lisabonské smlouvy je:

- podporovat a posilovat činnost policejních orgánů a jiných donucovacích orgánů členských států,
- jakož i jejich vzájemnou spolupráci při předcházení závažné trestné činnosti dotýkající se dvou nebo více členských států,
- terorismu a těm formám trestné činnosti, které se dotýkají společného zájmu, jenž je předmětem některé politiky Unie,
- a při boji proti takové trestné činnosti (článek 88 SFEU).

Evropský parlament a Rada vymezí řádným legislativním postupem formou nařízení strukturu, fungování, oblast činnosti a úkoly Europolu, které mohou zahrnovat:

- a) shromažďování, uchování, zpracování, analýzu a výměnu informací předávaných zejména orgány členských států nebo třetích zemí či subjektů;
- b) koordinaci, organizaci a provádění vyšetřování a operativních akcí, vedených společně s příslušnými orgány členských států nebo v rámci společných vyšetřovacích týmů,¹³ případně ve spojení s Eurojustem.

¹¹ Strategie vnitřní bezpečnosti EU byla schválena 25. února 2010 na zasedání Rady pro justici a vnitřní věci (dokument 7120/10). Viz dokument Rady EU: Návrh strategie vnitřní bezpečnosti Evropské unie: „Směrem k evropskému modelu bezpečnosti“, Brusel, 23. února 2010 (24.02), 5842/2/10, REV 2, JAI 90.

¹² *Analýza dopadů Lisabonské smlouvy (leden 2010) (Bod 3/p). [cit. 09.03.2010]. Dostupné na: vlada.cz/assets/.../Analýza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf*

¹³ Srov. také Příručka společných vyšetřovacích týmů (Brusel, 23. září 2009 06.10), 13598/09.

Nově je zakotveno přijmout v nařízení:

- způsoby kontroly činnosti Evropolu Evropským parlamentem,
- do které jsou zapojeny vnitrostátní parlamenty.

Tato konstrukce kontrolního systému odráží sdílený charakter pravomoci Unie a členských států v této oblasti.

I nadále platí zásada, že jakákoliv operativní akce (*operational action*) Evropolu:

- musí být vedena ve spojení a po dohodě s orgány členských států, jejichž území se týká;
- přitom používání donucovacích opatření spadá výlučně do pravomoci příslušných vnitrostátních orgánů.¹⁴

Plnoprávními členy Evropolu mohou být pouze členské státy Unie. Evropol má právní subjektivitu, nemá však žádné nadstátní výkonné pravomoci. Ani Lisabonská smlouva tudíž nepředpokládá žádnou exekutivní pravomoc Evropolu a současně ani nepřipouští, aby přebíral úlohu národních policejních služeb. Rovněž v případech společných vyšetřovacích nebo operativních týmů působí pracovníci Evropolu pouze jako podpůrná odborná a koordinační složka, a nemají tudíž žádné autonomní rozhodovací pravomoci.

Znamená to, že Evropolu nenáleží ani po Lisabonu žádné donucovací nástroje též v tom smyslu, že příslušníci Evropolu se sice mohou podílet na vyšetřování a operativních akcích, avšak nemohou aktivně zasahovat při akcích, ve kterých může dojít k použití donucovacích prostředků. Toto oprávnění tedy náleží i nadále výhradně příslušným orgánům členských států. Rozšířené možnosti Evropolu na úseku poskytování pomoci a podpory příslušným donucovacím orgánům členských států se tak realizuje, aniž by zaměstnancům Evropolu byla svěřena výkonná pravomoc.

V souladu s článkem 88 SFEU je *posláním Evropolu podporovat a posilovat činnost policejních orgánů a jiných donucovacích orgánů členských států, jakož i jejich vzájemnou spolupráci při předcházení závažné trestné činnosti dotýkající se dvou nebo více členských států, terorismu a těm formám trestné činnosti, které se dotýkají společného zájmu, jenž je předmětem některé politiky Unie, a při boji proti takové trestné činnosti.*

3. Nová úprava rozhodnutím Rady o Evropolu

Současná základní (sekundární) právní úprava se řídí cit. „rozhodnutím Rady z dubna 2009 o zřízení Evropolu s účinností od 1. ledna 2010 („rozhodnutí“ nebo „Rozhodnutí o Evropolu“). Toto rozhodnutí nahrazuje hlavně původní Úmluvu o Evropolu se sukcesivním (univerzálním) právním nástupnictvím.¹⁵

Toto rozhodnutí přijaté aktem třetího pilíře v době před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost obsahuje fakticky ustanovení, která Lisabon předpokládá ve shora avizovaném přijetí nařízení ohledně fungování Evropolu. Lze mít proto za reálné, že s přijetím tohoto nařízení nebude Unie z praktických důvodů nijak spěchat, což ostatně potvrzuje i Akční plán

¹⁴ Jedná se např. o domovní prohlídky, odposlechy či zadržení osoby.

¹⁵ Sbírka mezinárodních smluv částka 51. Ročník 2009, č. 125. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o ukončení platnosti Úmluvy o Evropolu a souvisejících smluvních dokumentů. Poznámka: Toto rozhodnutí se nedotýká právní síly smluv uzavřených Evpolem zřízeným na základě Úmluvy o Evropolu před dnem použitelnosti tohoto rozhodnutí (univerzální právní nástupnictví). Není-li v tomto rozhodnutí uvedeno jinak, zrušují se veškeré opatření, jimiž se provádí Úmluva o Evropolu.

provádění Stockholmského programu,¹⁶ který počítá s předložením návrhu nařízení o Europolu až v roce 2012.

Zřízením Europolu jako subjektu Unie financovaného ze souhrnného unijního rozpočtu znamená posílení úlohy Evropského parlamentu při kontrole Europolu, a to prostřednictvím zapojení Parlamentu do přijímání tohoto rozpočtu včetně plánu pracovních míst a postupu udělení absolutoria.¹⁷

Článek 3 rozhodnutí o Europolu zakotvuje, že: *Cílem Europolu je podporovat a posilovat činnost příslušných orgánů členských států a jejich vzájemnou spolupráci při předcházení a boji proti organizované trestné činnosti, terorismu a dalším formám závažné trestné činnosti, které se dotýkají dvou nebo více členských států.*¹⁸

Europol je tedy činný v případě splnění trojjediné podmínky, když:

1. existují faktické indikace o páchání závažné trestné činnosti včetně terorismu,¹⁹
2. tato činnost se dotýká dvou nebo více členských států,
3. trestná činnost spadá do mandátu Europolu.

Klíčové úkoly Europolu jsou tyto:

- a) shromažďování, uchovávání, zpracovávání, analýza a výměna operativních a jiných informací,
- b) bezodkladné informování příslušných orgánů členských států prostřednictvím národní jednotky o informacích, které se těchto států týkají, a o veškerých zjištěných souvislostech mezi trestnými činy,
- c) napomáhání vyšetřování v členských státech, zejména předáváním veškerých příslušných informací národním jednotkám,
- d) podání žádostí příslušným orgánům dotčených členských států o zahájení, vedení nebo koordinaci vyšetřování a ve zvláštních případech navrhnutí zřízení společných vyšetřovacích týmů,
- e) poskytnutí zpravodajských informací a analytické podpory členským státům v souvislosti s významnými mezinárodními událostmi,
- f) vypracování posouzení hrozeb, strategických analýz a všeobecných situačních zpráv, které se týkají jeho cíle včetně posouzení hrozeb organizované trestné činnosti (článek 5 rozhodnutí).²⁰

Europol plní také další úkoly, jako jsou rozvíjet odborné znalosti týkající se vyšetřovacích postupů a poskytovat poradenství na úseku vyšetřování a dále poskytovat strategické operativní informace pro řádné použití dostupných zdrojů pro operativní činnosti. Může rovněž poskytovat členským státům pomoc ve formě podpory, poradenství a výzkumu na úseku odborné přípravy, a to případně ve spolupráci s Evropskou policejní akademií (CEPOL / EPA),²¹ při vybavení národních orgánů; metod předcházení trestné činnosti a v oblasti zahrnující technické a kriminalistické metody a analýzy, jakož i postupy vyšetřování.

¹⁶ Akční plán provádění Stockholmského programu. Dokument Evropské komise KOM (2010) 171 z 20. 4. 2010: Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Poskytování prostoru svobody, bezpečnosti a práva evropským občanům.

¹⁷ Dřívější rozpočet Europolu byl financován z příspěvků členských států a jiných příležitostných příjmů.

¹⁸ Pro účely tohoto rozhodnutí se „příslušnými orgány“ rozumí všechny veřejné subjekty v členských státech, které jsou podle vnitrostátního práva odpovědné za předcházení trestné činnosti a boj proti ní.

¹⁹ V souladu s článkem 88 SFEU byla vypuštěna podmínka organizované trestné činnosti a nahrazena „postačující“ podmínkou závažné trestné činnosti či terorismu (jak při předcházení, tak i při boji proti takové trestné činnosti). Nemusí tedy existovat konkrétní poznatky, že jde o zločinné spolčení.

²⁰ Tyto úkoly zahrnují i spolupráci při vytěžování internetu.

²¹ Rozhodnutí Rady 2005/681/SVV ze dne 20. září 2005 o zřízení Evropské policejní akademie (EPA) a o zrušení rozhodnutí 2000/820/SVV (32005D0681).

Europol rovněž působí jako ústředna pro boj proti padělání eura (rozhodnutí Rady 2005/511/SVV z 12. července 2005). Zaměstnanci Europolu se mohou v podpůrných funkcích účastnit společných vyšetřovacích týmů včetně úseku spolupráce mezi celními správami. Neúčastní se ovšem přijímání donucovacích opatření (článek 6 rozhodnutí).

Europol může také žádat členské státy o zahájení trestního vyšetřování, přičemž o tom uvědomí Eurojust. Členský stát však může odmítnout tuto žádost, pokud by to *poškodilo zásadní zájmy národní bezpečnosti* nebo by to *ohrozilo úspěch probíhajícího vyšetřování nebo bezpečnost osob*.

Mandát Europolu, kterým se rozumí jeho působnost, se podle článku 4 rozhodnutí vztahuje na případy:

- a) organizované trestné činnosti, terorismus a další formy závažné trestné činnosti uvedené v příloze předmětného rozhodnutí,
- b) které se dotýkají dvou nebo více členských států takovým způsobem,
- c) který vzhledem k rozsahu, významu i následkům trestných činů vyžaduje společný postup členských států.²²

Europol je činný v případě, kdy trestná činnost spadá do jeho mandátu (kompetence, působnosti). Podle přílohy k rozhodnutí je Europol oprávněn se zabývat dalšími formami závažné trestné činnosti, jako jsou: nedovolený obchod s drogami, nezákonná činnost související s praním peněz, trestná činnost spojená s jadernými a radioaktivními látkami, nezákonné převádění přistěhovalců, obchodování s lidmi, trestná činnost související s motorovými vozidly, vražda a těžké ublížení na zdraví, nezákonný obchod s lidskými orgány a tkáněmi, únos a nezákonné omezování svobody a brání rukojmí, rasismus a xenofobie, organizovaná loupež, nedovolený obchod s kulturními statky včetně starožitností a uměleckých děl, podvody, vydírání a vymáhání peněz za ochranu, padělání a produktové pirátství, padělání veřejných listin a obchodování s nimi, padělání peněz a platebních prostředků, počítačová trestná činnost, korupce, nedovolený obchod se zbraněmi, střelivem a výbušninami, nedovolený obchod s ohroženými druhy živočichů a odrůdami rostlin, trestné činy proti životnímu prostředí, nedovolený obchod s hormonálními látkami a jinými prostředky na podporu růstu.²³

Na doporučení správní rady Europolu stanoví Rada své priority pro Europol, zejména s ohledem na strategickou analýzu a posouzení hrozeb vypracovanou Europolem.

4. Struktura Europolu a jeho orgány

Organizační strukturu tvoří orgány Europolu, národní jednotky, styční důstojníci, služební řád a počítačový a informační systém.

Na zaměstnance Europolu včetně ředitele a zástupce se vztahuje služební a pracovní řád pro úředníky a ostatní zaměstnance Unie.²⁴ Zaměstnance Europolu tvoří dočasní anebo smluvní zaměstnanci. Členské státy mohou k Europolu vysílat národní odborníky. Služební řád stanoví práva a povinnosti pracovníků a podmínky zaměstnávání. Zaměstnávání pracovníků je řízeno tak, aby bylo zajištěno, že ve službě budou osoby s největší mírou způsobilosti, výkonnosti a čestnosti. Při výběru pracovníků Europolu se bere zřetel kromě osobních kvalit a profesionální kvalifikace i na potřebu zajistit odpovídající zastoupení státních příslušníků všech členských států a oficiálních jazyků Unie. V tomto smyslu Europol

²² Působnost Europolu se vztahuje také na související trestné činy, za které se považují účastenství na trestných činech spadajících do působnosti Europolu.

²³ Příkladové potřebné pro práci Europolu jsou vyhotovovány Překladatelským střediskem pro instituce Evropské unie (Úřední věstník EU L 314, 7. 12. 1994).

²⁴ Akt Rady ze dne 3. prosince 1998, kterým se stanoví služební řád pro zaměstnance Europolu (Úřední věstník EU C 26, 30. 1. 1999).

provádí politiku stejných příležitostí. Služební řád dále řeší otázky kvalifikačních a jiných požadavků na pracovníky Europolu, pracovních podmínek, disciplinárních opatření, ukončení pracovního poměru a další.

Podle článku 36 rozhodnutí **orgány Europolu** jsou:

- a) správní rada a
- b) ředitel.²⁵

Správní rada Europolu je složena ze zástupců členských států a Komise, přičemž každý členský stát i Komise mají po jednom zástupci, který má jeden hlas. Předseda a místopředseda správní rady jsou vybíráni skupinou sestávající ze tří členských států, které společně připravily osmnáctiměsíční program Rady. Jejich funkční období je tedy 18 měsíců, přičemž během této doby nejednají jako zástupci svého (příslušného) členského státu ve správní radě. Jednání se účastní rovněž ředitel Europolu, avšak bez hlasovacího práva.

Předseda odpovídá za účinné fungování správní rady. Je podporován sekretariátem správní rady s vymezenými administrativními a koordinačními funkcemi. Správní rada zasedá nejméně dvakrát ročně a usnáší se dvoutřetinovou většinou svých členů, pokud není stanoveno jinak.²⁶

Správní rada plní tyto úkoly:

- a) přijímá strategii pro Europol zahrnující kritéria pro měření, zda byly splněny stanovené cíle;
- b) dohlíží na činnost ředitele Europolu včetně provádění rozhodnutí správní rady;
- c) přijímá příslušná rozhodnutí nebo prováděcí opatření;
- d) přijímá na návrh ředitele a po získání souhlasu Komise prováděcí pravidla pro zaměstnance Europolu;
- e) po konzultaci s Komisí přijímá finanční nařízení a jmenuje účetního;
- f) zřizuje funkci vnitřního auditu a jmenuje jeho pracovníky;
- g) přijímá seznam nejméně tří uchazečů na místo ředitele a zástupců ředitele, který předkládá Radě;
- h) odpovídá za plnění jakýchkoliv dalších úkolů, které jí Rada svěří zejména v prováděcích pravidlech k předmětnému rozhodnutí.

Správní rada mj. každoročně přijímá konečný rozpočet a souhrnnou zprávu o činnostech Europolu během předchozího roku včetně výsledků dosažených v oblasti priorit stanovených Radou. Tyto dokumenty jsou předkládány k potvrzení Radě, která je následně pro informaci předá Evropskému parlamentu.

Europol je řízen ředitelem jmenovaným Radou kvalifikovanou většinou ze seznamu nejméně třech uchazečů, který předkládá správní rada, a to na dobu čtyř let. Funkční období může být jedenkrát prodlouženo. Jsou mu nápomocni tři zástupci jmenovaní týmž postupem na stejné období. Ředitel odpovídá za plnění svých funkcí správní radě a je právním zástupcem Europolu.

Ředitel Europolu zodpovídá za:

- a) plnění úkolů svěřených Europolu,
- b) běžnou správu (administrativu),
- c) výkon pravomocí ve vztahu k zaměstnancům,
- d) přípravu a provádění rozhodnutí správní rady a za odpovědi na žádosti správní rady,
- e) podporu předsedy správní rady při přípravě zasedání správní rady,
- f) sestavení odhadu pro rozpočet Europolu a provádění tohoto rozpočtu,
- g) přípravu roční zprávy o činnostech Europolu,

²⁵ Podle předchozí úpravy byly orgány Europolu také kontrolor financí a finanční výbor Europolu.

²⁶ Původně se jednalo o jednomyslné rozhodování.

- h) pravidelné informování správní rady o provádění priorit stanovených Radou, jakož i o vnějších vztazích Europolu,
- i) zavedení a provádění účinného a účelného postupu sledování a hodnocení výkonnosti Europolu (podává o tom příslušnou zprávu).

5. Informační systém Europolu

Podle předmětného rozhodnutí Europol zpracovává operativní a jiné informace včetně osobních údajů, k čemuž udržuje informační systém Europolu a analytické pracovní soubory, které schvaluje Rada (článek 10).

Vložené údaje do informačního systému Europolu se týkají:

- a) osob, které jsou podle vnitrostátního práva dotčeného členského státu podezřelé ze spáchání trestného činu, který spadá do působnosti / mandátu Europolu, nebo z účasti na něm, nebo které byly ze spáchání takového činu odsouzeny,
- b) osob, u nichž se má podle vnitrostátního práva dotčeného členského státu na základě konkrétních podkladů nebo oprávněných důvodů za to, že spáchají trestné činy, které spadají do působnosti Europolu.

Kromě běžných údajů k takovéto osobě mohou být, je-li to nezbytné, evidovány další charakteristiky, jež mohou napomoci zjištění totožnosti, jako jsou hlavně daktyloskopické údaje a profil DNA (určený z nekódující části DNA). Kromě shora uvedených údajů mohou být k těmto osobám vedeny údaje týkající se (i údajných) trestných činů, prostředky použité ke spáchání, podezření z účasti na zločinném spolčení či odsouzení (spolu se stranou zadávající tyto údaje). Tyto údaje mohou být vloženy také v době, kdy ještě neobsahují žádný důkaz na konkrétní osoby.²⁷

Vkládat údaje do informačního systému a využívat je mohou pouze národní jednotky a určené osoby, přičemž pouze strana, která údaje vložila, je oprávněna je měnit či vymazat.

Počítačový systém Europolu (*The Europol Computer System – TECS*), obsahuje tři základní složky:

- Informační systém Europolu (*EIS – Europol Information System*), obsahující veškeré informace nezbytné pro plnění úkolů Europolu (hlavně údaje k osobám a k trestné činnosti),
- Systém analýz (*AWF – Analytical Work Files*), sloužící ke shromažďování, zpracování a používání údajů osobní i neosobní povahy pro účely zpracování analýz,²⁸
- Indexový systém (*IIS – Interim Information System*), umožňující zjistit a avizovat, zda je daná informace uložena v počítačovém systému, přičemž neumožňuje prohlížení obsahu těchto souborů.

Vzhledem k tomu, že činnost Europolu je zaměřena zejména na výměnu operativních informací ve stadiu vyšetřování / šetření, využívá Europol systém utajování. Po technické stránce je každá styčná kancelář členského státu Europolu spojena bezpečnou komunikační linkou (*Secure Link*) umožňující přenos utajovaných skutečností. Po stránce administrativní využívá Europol ke značení utajovaných skutečností čtyř stupňů utajení – *Restricted*,

²⁷ Pokud je ale řízení proti dotčené osobě pravomocně zastaveno (nebo jde o zproštění obžaloby), jsou tyto údaje vymazány.

²⁸ AWF (*AWF- Analytical Work Files*) – systém analýz sloužící ke shromažďování, zpracování a používání údajů osobní i neosobní povahy pro účely zpracování analýz. Podrobněji ke zpracování informací a poznatků Europolem viz PIKNA, B. *Mezinárodní terorismus a bezpečnost Evropské unie (právní náhled)*. Praha : Linde Praha, 2006, s. 192 – 2000.

Confidential, Secret, Top Secret. ²⁹ Původce informace je povinen takto označovat své (operativní) informace a respektovat značení přidělená informacím, které získá od jiného státu, případně od Europolu.

Pokud byly uvedené údaje předány Europolu členským státem, může je Europol sdělit jiným státům a jiným subjektům pouze se souhlasem tohoto členského státu. K tomu účelu se používá tzv. postupových kódů.

Podle nových článků 101 A a 101 B Schengenské prováděcí úmluvy participuje Europol rovněž na Schengenském informačním systému („SIS“).³⁰ Europol má v rámci svého mandátu a na své vlastní náklady právo na přístup k údajům zařazeným v SIS v souladu s články 95, 99 a 100 úmluvy a právo tyto údaje přímo vyhledávat. Může však vyhledávat pouze údaje, které jsou nezbytné pro plnění jeho úkolů. Pokud se odhalí existence záznamu v SIS, Europol o tom informuje členský stát, který daný záznam pořídil, přičemž použití těchto informací podléhá souhlasu daného členského státu. O každém vyhledání se provede záznam sloužící ke kontrolním účelům.

Europolu jsou dostupné též údaje ve Vízovém informačním systému (VIS), a to *v rozsahu jeho mandátu a v případech, kdy je to nezbytné pro účely plnění jeho úkolů.*³¹ Europol dále plní konzultační funkci, pokud jde o konzultační přístup určených orgánů členských států a Europolu do VIS.³²

K posílení komunikace mezi členskými státy, Europolem a jeho partnery, byla vytvořena síťová aplikace bezpečné výměny informací – SIENA. Jedná se o moderní komunikační nástroj nové generace, který splňuje komunikační potřeby orgánů činných v trestním řízení na teritoriu Unie. Tento komunikační kanál spravovaný Europolem slouží k bilaterální výměně informací a umožňuje tuto výměnu přímo mezi členskými státy.³³

6. Analytické pracovní soubory

Rozhodnutí o Europolu umožňuje větší operativní flexibilitu a usnadňuje Europolu pružněji reagovat na vývojové trendy v trestné činnosti. Informační systém pro shromažďování a výměnu údajů týkajících se závažné přeshraniční trestné činnosti a analytické pracovní soubory Europolu jsou nástroji, jejichž prostřednictvím jsou donucovacím orgánům v členských státech poskytovány relevantní operativní informace o specifických jevech kriminality včetně obchodování s lidmi, terorismu, podvodů s kreditními kartami či obchodování se syntetickými drogami.³⁴

Analytické pracovní soubory se vytváří za účelem analýzy, již se rozumí shromažďování, zpracovávání nebo využití údajů za účelem podpory vyšetřování trestných činů. Pro každý analytický projekt je sestavena analytická skupina (analytici Europolu, styční důstojníci nebo příbrání další odborníci). Jsou-li analýzy všeobecné či strategické povahy,

²⁹ Závazný pokyn policejního prezidia ČR č. 124 ze dne 8. září 2009 o spolupráci s Evropským policejním úřadem.

³⁰ Nové články 101 A a 101 B byly do Schengenské prováděcí úmluvy vloženy nařízením Rady č. 2005/211.

³¹ Článek 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 767/2008 ze dne 9. července 2008 o Vízovém informačním systému (VIS) a o výměně údajů o krátkodobých vízech mezi členskými státy (nařízení o VIS) (Úřední věstník EU L 218/60, 13. 8. 2008).

³² Rozhodnutí Rady 2008/633/SVV ze dne 23. června 2008 o konzultačním přístupu určených orgánů členských států a Europolu do Vízového informačního systému (VIS) pro účely prevence, odhalování a vyšetřování teroristických trestných činů a jiných závažných trestných činů.

³³ Podrobněji viz Europol. SIENA – Communication Crossing Borders. Europol, The Hague 2009, QL-78-09-801-EN-D. Dále viz rámcové rozhodnutí Rady 2006/960/SVV ze dne 18. prosince 2006 o zjednodušení výměny operativních a jiných informací mezi donucovacími orgány členských států Evropské unie.

³⁴ Hodnocení Haagského programu a Akčního plánu (Brusel: dne 10. června 2009, KOM(2009) 263 (bod III.2.2).

jsou jejich závěry v plném rozsahu sdělovány všem členským státům zpravidla ve formě zpráv vypracovávaných Europolem.

V současné době Europol vede tyto analytické pracovní soubory, z nichž do prvních 16 je zapojena Národní jednotka Europolu ČR:

AWF Sustrans – podezřelé finanční transakce,

AWF Cola – pašování kokainu z Latinské Ameriky,

AWF Terminal – podvody s platebními kartami včetně skimmingu,

AWF Dolphin – identifikace „Top 50“ teroristických (neislámských) organizací ohrožujících Unii,

AWF Monitor – zločinecké motorkářské gangy *Hell Angels*, *Bandidos*...,

AWF Hydra – islámský terorismus, jeho hrozby a možné dopady na Unii,

AWF EEOC Top 100 – indikace 100 nejvlivnějších a nejaktivnějších východoevropských zločineckých uskupení, monitorování jejich činnosti a příprava na trestní stíhání,

AWF Heroin – pašování heroínu do EU, zejména z oblastí Turecka,

AWF Copper – organizovaná tr. činnost struktur etnických Albánců,

AWF Furtum – potulné gangy páchající převážně trestnou činností charakteru vloupání,

AWF Synergy – syntetické drogy, amfetamin, prekursori,

AWF Soya – prevence a potírání padělání měny euro,

AWF Smoke – padělání a následné pašování značkových cigaret,

AWF MTIC – krácení daně a podobné povinné platby, VAT karuselové podvody,

AWF Copy – porušování práv k duševnímu vlastnictví,

AWF Cyborg – prevence a potírání kriminality na úseku informačních technologií,

AWF Checkpoint – ilegální migrace osob,

AWF Phoenix – obecně obchod s lidmi,

AWF Twins – vyhledávání a potírání dětské pornografie na internetu.³⁵

Europol s větší pružností zavádí nové počítačové systémy a doplňuje tím svůj informační systém včetně systému AWF. To umožňuje Europolu zlepšování schopnosti poskytovat informace a analytickou podporu členským státům, zároveň se předpokládá usnadnění spolupráce s třetími stranami včetně možnosti shromažďování údajů soukromých subjektů, čímž dochází k otevření nových informačních zdrojů. Důsledkem bude větší objem získaných dat, jež budou analyzována, a zvýší se tak rozsah výměny informací.³⁶ Tuto strategii podporují i nově zřízené AWF:

AWF Maritime Piracy – prevence a boj proti ozbrojeným loupežím na moři,

AWF Cannabis – prevence a boj proti nelegálnímu pěstování a obchodování s konopím.

7. Ochrana osobních údajů

Europol je zmocněn evidované údaje o trestných činech ukládat, měnit a využívat v analytických pracovních souborech, pokud se týkají těchto kategorií osob:

- osoby, které mohou být předvolány jako svědci,
- osoby v postavení oběti trestného činu,
- kontaktní osoby a společníci a
- osoby, které mohou poskytnout informace o daných trestných činech.

Vzhledem k tomu, že Europol pracuje s velkým množstvím citlivých informací týkajících se jednotlivců, obsahuje rozhodnutí o Europolu rovněž ustanovení na ochranu

³⁵ ŠPAČEK, P. *Awareness o Europolu*, Národní jednotka Europolu ÚSKPV. Praha : Policejní prezidium ČR, 27. ledna 2010, s. 36-43.

³⁶ Europol. *Ten Years of Europol 1999-2009*. Europol The Hague, 2009, s. 65.

údajů. Dohlízecké funkce zde vykonávají inspektor ochrany údajů, společný kontrolní orgán a v neposlední řadě příslušný vnitrostátní kontrolní orgán.

Minimální standard ochrany údajů vyplývá z uplatnění zásad úmluvy Rady Evropy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat ze dne 28. ledna 1981³⁷ a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (87) 15 ze dne 17. září 1987 o používání osobních údajů v policejní oblasti.

Důležitou novou funkcí je nyní inspektor ochrany údajů, který je sice zaměstnancem Europolu, jedná však nezávisle. Hlavně kontroluje, zda jsou dodržována ustanovení tohoto rozhodnutí týkající se zpracování osobních údajů, přičemž disponuje určitými možnostmi ke sjednání nápravy.

Každý členský stát určuje nezávislý vnitrostátní kontrolní orgán s úkolem dohlížet na agendu osobních údajů, a zda nejsou porušována práva jednotlivce, subjektu údajů.³⁸ Obdobně existuje nezávislý společný kontrolní orgán Europolu (*JSB – Joint Supervisory Body*), v jehož čele je předseda, kterému je nápomocen sekretariát. Jeho členové nepřijímají při výkonu svých úkolů pokyny od žádného jiného orgánu.

Europol přijímá také technická a organizační opatření ohledně zajištění bezpečnosti údajů včetně zabránění neoprávněným osobám v užívání automatizovaných systémů zpracování údajů (kontrola uživatele) či zajištění, aby osoby oprávněné měly přístup pouze k údajům, ke kterým mají oprávnění (kontrola přístupu údajů).

Rozhodnutí o Europolu garantuje též tzv. právo na přístup znamenající, že *každý má právo získat v přiměřených intervalech informace o tom, zda jsou osobní údaje, které s ním souvisejí, zpracovány Eupolem, a obdržet tyto údaje ve srozumitelné podobě nebo je přezkoumat za stanovených podmínek* (článek 30). Toto právo se uplatňuje příslušnou žádostí ve zvoleném členském státě u orgánu, který je k tomu určen. Ten ji předá Europolu bezodkladně, který na žádost odpoví nejpozději do tří měsíců po jejím obdržení. Tuto odpověď konzultuje s příslušnými orgány členských států.

Poskytnutí informací v odpovědi na tuto žádost bude zamítnuto, pokud je nezbytné za účelem:

- a) umožnění Europolu řádně plnit jeho úkoly,
- b) ochrany bezpečnosti a veřejného pořádku v členských státech nebo předcházení trestným činům,
- c) záruky, že nebude ohroženo žádné vnitrostátní vyšetřování, ochrany práv a svobod třetích stran.³⁹

Pokud není osoba podávající žádost s odpovědí (rozhodnutím) spokojena, může se odvolat ke společnému kontrolnímu orgánu. Odpovědnost za neoprávněné nebo nesprávné zpracování údajů nese každý členský stát. Odpovídá za vzniklou škodu s tím, že poškozený může podat žalobu o náhradu škody pouze proti členskému státu, ve kterém k události došlo. Přitom se členský stát nemůže dovolávat skutečnosti, že mu jiný členský stát nebo Europol předal nesprávné údaje, aby se zbavil odpovědnosti vůči poškozenému (článek 52).⁴⁰

Zpracování osobních údajů, které vypovídají o rasovém či etnickém původu, politických názorech, náboženském nebo filozofickém přesvědčení nebo o členství v odborových organizacích, jakož i zpracování údajů týkajících se zdraví nebo sexuálního

³⁷ Text viz Sbírka mezinárodních smluv částka 52. Ročník 2001, č. 115. Sdělení MZV o přijetí Úmluvy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat.

³⁸ V případě České republiky je tímto úřadem Úřad na ochranu osobních údajů.

³⁹ V tomto případě Europol dotčené osobě pouze oznámí, že kontrola byla provedena, přičemž neuvede žádné informace, na jejichž základě by mohla zjistit, zda Europol zpracovává osobní údaje, které se jí týkají. Každý má právo na opravu nebo výmaz nesprávných údajů, které se ho týkají.

⁴⁰ Existuje však následná povinnost provinivšího se členského státu nebo Europolu k úhradě této částky dotčenému členskému státu, který náhradu škody vyplatil.

života je přípustné pouze tehdy, je-li to nezbytně nutné pro účely daného svazku a pokud takové údaje doplňují jiné osobní údaje, které již byly do svazku vloženy. Přitom je zakázáno vybrat určitou skupinu osob pouze na základě výše uvedených citlivých údajů při porušení zmíněných pravidel ohledně účelu (článek 14 rozhodnutí).

8. Styční důstojníci

Každá národní jednotka přidělí k Europolu alespoň jednoho styčního důstojníka (*Europol Liaison Officer*), kteří v zásadě podléhají vnitrostátnímu právu vysílajícího státu. Jsou pověřeni svou národní jednotkou, aby v Europolu zastupovali její zájmy v souladu s vnitrostátním právem vysílajícího státu a předpisy platnými pro správu Europolu.

Styční důstojníci:

- a) poskytují Europolu informace od vysílající národní jednotky,
- b) předávají informace od Europolu vysílající národní jednotce,
- c) spolupracují se zástupci Europolu poskytováním informací a poradenství a
- d) napomáhají v rámci své odpovědnosti, v souladu s vnitrostátním právem, při výměně informací mezi svými národními jednotkami a styčními důstojníky z jiných členských států.⁴¹

Konkrétní práva a povinnosti styčních důstojníků a další zaměstnanecké a procedurální záležitosti upravuje zvláštní předpis.⁴² Styční důstojníci požívají výsad a imunit, které jsou nezbytné pro plnění jejich úkolů.

Europol bezplatně poskytuje potřebné prostory v budově Europolu a také přiměřenou podporu pro výkon jejich činnosti. Všechny ostatní náklady v souvislosti s jejich vysláním nese vysílající stát, pokud správní rada v konkrétním případě nedoporučí jinak.

Povinnosti styčních důstojníků, jakož i Europolu vůči nim, jsou stanoveny interními akty řízení. Aby mohli styční důstojníci plnit své povinnosti, musí splňovat dva požadavky:

- být podle národního práva vysílajícího státu důstojníky služby odpovědné za prevenci a boj s trestnou činností v rámci mandátu Europolu a
- ovládat minimálně dva z pracovních jazyků Unie, obligatorně angličtinu.

V sídle Europolu je v současné době asi 130 styčních důstojníků, kteří zaručují rychlou a efektivní spolupráci na základě osobních kontaktů a vzájemné důvěry.⁴³

9. Národní jednotky Europolu

Každý členský stát zřídí nebo určí národní jednotku, která bude plnit stanovené úkoly (článek 8 rozhodnutí). Až na výjimečné okolnosti jsou národní jednotky jediným styčním subjektem mezi Eupolem a příslušnými orgány členských států.

Představují fakticky koncový článek této organizační struktury. Konkrétní vztahy mezi národní jednotkou a příslušnými orgány jsou upravovány vnitrostátními právními předpisy.

⁴¹ Tyto dvoustranné výměny se mohou týkat také trestných činů, které nespádají do působnosti Europolu, pokud je taková výměna informací přípustná podle vnitrostátního práva (článek 9 odst. 3).

⁴² Akt sboru vedení Europolu ze dne 15. října 1998, týkající se práv a povinností styčních důstojníků (499Y0130(06)). Rozhodnutí Rady 2003/170/SVV ze dne 27. února 2003 o společném využívání styčních důstojníků vyslaných do zahraničí donucovacími orgány členských států Úřední věstník EU L 67, 12.3.2003 (32003D0170).

⁴³ Srov. rovněž Tichý, L., Rainer, A., Zemánek, J., Král, R., Dumbrovský, T. *Evropské právo*. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 648, 661. 662. Dále viz *Europol. Europol Profile*. [online]. [cit. 20.3.2010]. Dostupné na: <<http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=facts>>

Členské státy jsou povinny zajistit, že národní jednotky budou schopny plnit své úkoly, a zejména zajistí, aby měly přístup k příslušným vnitrostátním údajům.

Národní jednotky:

- a) předávají Europolu z vlastního podnětu operativní a jiné informace nezbytné pro plnění jeho úkolů,
- b) vyřizují žádosti Europolu o operativní a jiné informace a o poskytnutí poradenství,
- c) průběžně aktualizují operativní a jiné informace,
- d) hodnotí v souladu s vnitrostátním právem operativní a jiné informace a analýzu určené Europolu,
- e) dodávají Europolu informace, které mají být uloženy v jeho databázích,
- f) zaručují zákonnost každé výměny informací mezi nimi a Europolem.

Národní jednotka není však povinna v konkrétním případě poskytnout operativní a jiné informace, pokud by to znamenalo poškození zásadních zájmů národní bezpečnosti nebo ohrožení úspěchu probíhajícího vyšetřování nebo bezpečnosti osob nebo vyzrazení informací týkajících se organizací nebo zvláštních zpravodajských činností v oblasti státní bezpečnosti.

Vedoucí národních jednotek se pravidelně scházejí z vlastního podnětu nebo na žádost správní rady nebo ředitele. Kromě nápomoci v provozních záležitostech Europolu mohou společně posuzovat a vypracovávat návrhy na zlepšení operativní účinnosti Europolu, vyhodnocovat zprávy a analýzy vypracované Europolem či přijímat opatření přispívající k realizaci závěrů těchto zpráv a analýz. Patří sem rovněž podpora při zřizování společných vyšetřovacích týmů za účasti Europolu.

10. Vztahy Europolu s dalšími subjekty

Europol je oprávněn spolupracovat rovněž se třetími zeměmi a organizacemi.⁴⁴ Jako subjekty spolupracující s Europolem jsou uváděny tyto:

- a) subjekty a orgány EU: Eurojust, Evropská centrální banka, Evropská komise včetně OLAF, Frontex, Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost (MCDDA).⁴⁵
- b) třetí země: Albánie, Bosna a Hercegovina, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Chorvatsko, Island, Kanada, Kolumbie, Moldavsko, Norsko, Rusko, Švýcarsko, Turecko, USA,
- c) další (třetí) subjekty: Interpol, Světová celní organizace, Úřad OSN pro drogy a kriminalitu.

S „třetími“ subjekty uzavírá Europol dohody nebo pracovní ujednání, které schvaluje správní rada. Europol může tedy spolupracovat také s veřejnoprávními subjekty, přičemž v případě „naprosté nezbytnosti“ pro ochranu základních zájmů dotčených členských států v zájmu předcházení bezprostředního nebezpečí souvisejícího s trestnou činností nebo teroristickými trestnými činy, může těmto subjektům předat osobní údaje a utajované

⁴⁴ Rozhodnutí Rady 2009/934/SVV ze dne 30. listopadu 2009, kterým se přijímají prováděcí pravidla upravující vztahy Europolu s partnery včetně výměny osobních údajů a utajovaných informací (Úřední věstník EU L 325, 11. 12. 2009).

⁴⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1920/2006 ze dne 12. prosince 2006 o Evropském monitorovacím centru pro drogy a drogovou závislost (Úřední věstník EU L 376, 27. 12. 2006).

informace, které má v držení.⁴⁶ Přítom předávání utajovaných informací je podmíněno uzavřením dohody o důvěrnosti.⁴⁷

Pokud byly dotčené údaje Europolu předány členskými státy, Europol je předá subjektům shora uvedeným pouze se souhlasem tohoto členského státu. Za stanovených podmínek může Europol rovněž zpracovávat informace včetně osobních údajů, od soukromých subjektů a soukromých osob, a to výhradně pokud jsou předávány prostřednictvím národních jednotek. Europol přitom nemůže přímo kontaktovat soukromé subjekty (osoby) v členských státech s cílem vyhledávat informace (článek 25).

Na základě článku 26 přijímá Rada seznam třetích zemí a organizací, se kterými Europol uzavírá dohody stanoveným postupem.⁴⁸

Mezi důležité partnery Europolu řadíme zvláště Interpol. Tato spolupráce představuje příklad praktického uplatňování kooperace, i když je třeba vidět, že Europol se z podstaty své činnosti zabývá spíše operativní (resp. i zpravodajským) typem informací, kdežto Interpol shromažďuje převážně informace o již známých faktech.

Každý členský stát Unie je rovněž členem Interpolu, což vede k ještě těsnější spolupráci mezi oběma organizacemi. Nicméně extenzivita spolupráce prostřednictvím Interpolu, způsobená velkým množstvím participujících zemí, nedovoluje přímou kontrolu toku informací od zdroje ke konečnému uživateli. Tuto nevýhodu často operativní složky kritizují, neboť soudobé trendy v mezinárodní organizované trestné činnosti vyžadují odpovídající flexibilní odezvu ze strany bezpečnostních složek. Kontrola nad poskytovanými citlivými informacemi, především operativního charakteru, je totiž prvořadým předpokladem úspěšného boje proti rozrůstajícímu se mezinárodnímu zločinu a terorismu.

Pro názornost k některým rozdílům mezi Europolem a Interpolem:

EUROPOL

- zabývá se trestnými činy dle mandátu Europolu
- hlavní je vazba na členské státy EU
- restrikce účelu využití informací (tzv. manipulační kódy)
- vyhodnocování validity informace
- kontrola nakládání s informacemi (centrální a národní úroveň)
- přísné utajování informací
- objektem je závažná tr. činnost
- hlavně operativní informace

INTERPOL

- široký záběr: veškeré kriminálně policejní informace
- celosvětový územní dosah (188 zemí)
- spíše vágní kontrola využití informací adresátem
- neuvádí se validita (hodnota) informace
- ochrana osobních údajů je delegována na národní úroveň
- není natolik striktní
- objektem je také tr. činnost nižší intenzity
- veškeré informace i neoperativního charakteru.

Europol uzavřel dohodu o spolupráci s Interpolem v listopadu 2001.⁴⁹ Jejím obsahem je úprava výměny operativních, strategických a technických informací, která povede k efektivní koordinaci aktivit obou organizací a k rozvoji všeobecných standardů na poli vzájemného školení a vědeckého výzkumu. V neposlední řadě dohoda obsahuje rovněž výměnu styčných důstojníků. Spolupráce těchto dvou významných institucí v boji proti závažné mezinárodní trestné činnosti odráží potřebu uplatňovat společné strategické postupy

⁴⁶ Europol uplatňuje bezpečnostní zásady a minimální bezpečnostní normy stanovené rozhodnutím Rady 2001/264/ES ze dne 19. března 2001, kterým se přijímají bezpečnostní přepisy Rady týkající se utajovaných skutečností EU (Úřední věstník EU L 101. 11. 4: 2001).

⁴⁷ Rozhodnutí Rady 2009/968/SVV ze dne 30. listopadu 2009, kterým se přijímají pravidla o důvěrnosti informací Europolu (Úřední věstník EU L 332/17, 17.12.2009).

⁴⁸ *Europol. Europol International Relations - Cooperation agreements. [online]. [cit. 20.3.2010]. Dostupné na: <<http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=agreements>>*

⁴⁹ *Dohoda mezi Interpolem a Europolem. Brusel, 5. listopadu 2001. [cit. 09.03.2010]. Dostupné na: <http://www.europol.europa.eu/legal/agreements/Agreements/8890.pdf>*

jak na regionální, tak celosvětové úrovni. Obdobné smlouvy o spolupráci uzavřel Europol i s některými dalšími mezinárodními organizacemi. Hlavním účelem této spolupráce je především společné sdílení informací kriminálně-policejního charakteru zejména v oblasti boje s organizovaným zločinem.

Europol uzavřel řadu dalších dohod, z nichž můžeme zmínit zvláště tyto:

- Dohoda mezi Eurojustem a Europolem ze září 2004, která vlastně stvrzuje trend Unie v trestní oblasti směřující k co nejužší propojenosti prvků policejní a justiční spolupráce tím, že úkoly, cíle a odpovědnost Eurojustu a Europolu se považují za komplementární.
- Strategická dohoda s USA z 6. prosince 2001, jejímž přímým výsledkem bylo otevření styčného úřadu ve Washingtonu v srpnu 2002.
- Dohoda mezi Europolem a USA z 20. prosince 2002, která umožňuje plnou spolupráci včetně výměny osobních údajů.
- Dohoda mezi Europolem a Evropskou ústřední bankou z 13. prosince 2001.
- Dohoda o spolupráci mezi Evropskou komisí a Europolem z 18. února 2003.
- Dohoda mezi Europolem a Evropským úřadem pro potírání podvodných jednání (OLAF) z 18. dubna 2004.
- Dohoda o spolupráci mezi Europolem a Evropským monitorovacím střediskem pro drogy a drogovou závislost z 19. listopadu 2001.⁵⁰

K dohodě s Eurojustem je třeba dodat, že tento důležitý dokument sleduje cíl nastolit a udržovat úzkou spolupráci mezi oběma stranami s cílem zvýšit její efektivnost v boji proti závažným formám mezinárodního zločinu a zabránit duplicitě činností. Sledovaných cílů má být dosaženo zvláště prostřednictvím výměny operativních, strategických a odborných (*technical*) informací, stejně jako vzájemnou koordinací činností. Dohoda obsahuje v části nazvané Konzultace a spolupráce ustanovení o společných vyšetřovacích týmech, dále zakotvuje problematiku výměny informací a práci s daty včetně jejich ochrany.

Závěrem

Přestože je Europol relativně mladou organizací, která se, i přes dosažené úspěchy v boji s přeshraničním zločinem, nachází ve stavu konsolidace priorit své činnosti, lze v jeho nedlouhé historii zaznamenat tendence k postupnému rozšiřování úkolů a návazné rozšiřování kompetencí (mandátu). Tyto tendence ještě zesílily po teroristických útocích v Madridu a Londýně (2004 / 2005).

Nelze přehlédnout, že ve specifikaci úkolů Europolu došlo rozhodnutím o Europolu oproti původní úmluvě ke změně některé terminologie, a současně i k posunu klíčových priorit. V rozhodnutí je kladen větší důraz na získávání odborných znalostí, na odbornou přípravu a poprvé je zde zmíněna také Evropská policejní akademie (CEPOL / EPA) a její důležitá vzdělávací funkce.

Zlepšení prostředí policejní spolupráce bude docilováno zvláště posílením Europolu, výměnou poznatků a začleněním technologií pro vedení policejních spisů a bezpečnostních technologií. Rozhodnutí o Europolu rozšiřuje mandát úřadu tak, že zahrnuje všechny formy závažné trestné činnosti a zlepšuje rovněž jeho fungování. Europol tak bude plnit pro vnitrostátní policejní síly na evropské úrovni nejen funkci kontaktního bodu, ale i funkci blízkého, spolehlivého a důvěryhodného partnera.

Lze shrnout, že postlisabonská úprava činnosti Europolu přinesla zvláště tyto změny:

- oblast prostor svobody, bezpečnosti a práva, kam spadá i Europol náleží do sdílené pravomoci Unie,

⁵⁰ Citované dohody jsou dostupné na: <www.europol.eu.int/legal/agreements/>

- podmínkou konání Europolu *sine qua non* již není organizovaná trestná činnost (závažná trestná činnost a terorismus),
- kontrolní funkce Evropského parlamentu se zapojením parlamentů vnitrostátních,
- zřízení Europolu jako subjektu Unie financovaného z unijního rozpočtu,
- zeštíhlení počtu orgánů Europolu ze čtyř na dva (správní rada a ředitel),
- správní rada rozhoduje zásadně dvoutřetinovou většinou (předtím jednomyslnost),
- namísto předchozích právních aktů Unie přijímá Rada právní akty Unie (směrnice, nařízení, rozhodnutí),
- potencionálně *cum grano salis* Lisabonská smlouva obsahuje možnost rozšíření pravomoci Europolu nad rámec dosavadní striktně koordinační a podpůrné role,
- počítá se s větším propojením Europolu hlavně se subjekty Unie, jako jsou CEPOL, Eurojust, Frontex,
- Stockholmský program počítá s tím, že Europol by měl také více spolupracovat s policejními misemi v rámci evropské bezpečnostní a obranné politiky (EBOB).

Ve stávajícím právním kontextu je důležité lépe využívat dostupnosti Europolu s cílem zužítkovat jeho analytické schopnosti, které jsou jeho silnou stránkou. V této souvislosti by za účelem dosažení kvalitnější výměny informací měla být prováděna příslušná ustanovení Průmské smlouvy začleněná *do acquis* EU.

doc. JUDr. Bohumil Pikna, CSc.
Metropolitní univerzita Praha
e-mail: pikna@mup.cz